

ביאור הדף מסכת שבועות דף ל"ג

משנה. אדם שאמר לעדים משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון, ותשומת יד דהיינו הלואה, וגזל, ואבידה, והם אמרו לו שבועה שאין לנו יודעין לך עדות, אינם חייבין אלא אחת.

אבל אם השיבו לו שבועה שאין לנו יודעין שיש לך ביד פלוני פקדון, ותשומת יד, וגזל, ואבידה, חייבין על כל אחת ואחת.

וכן אדם שאמר לעדים משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון של חטים, ושעורים, וכוסמין, ואמרו לו שבועה שאין לנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת, אבל אם השיבו לו שבועה שאין לנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין, חייבין על כל אחת ואחת.

אדם שאמר לעדים משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק, או חצי נזק, או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או שאנס איש פלוני את בתי, או שפתה את בתי, או שהכני בני, או שחבל בי חברי, או שהדליק את גדישי ביום הכיפורים, הרי אלו חייבין, כי בכל אלו יש חיוב ממון.

גמרא. מסתפקת הגמרא האם אף עדי קנס שנשבעו שבועת העדות חייבים ממון או לא, ואומרת הגמרא שלדעת רבי אליעזר ברבי שמעון שתמיד כשעדי קנס מעידים הם מחייבים ממון, וודאי שעדי קנס שנשבעו שבועת העדות חייבים, וכל הספק הוא לדעת חכמים שסוברים שאם אדם הודה בבית דין על חיוב קנס הוא פטור מהקנס אף אם אחר כך באו עדים, שאז מסתפקת הגמרא האם כיון שהבעל דין יכול להודות אין זה נחשב עדות על ממון, ולכן העדים פטורים משבועת העדות, או שמא כיון שלמעשה כעת הנתבע לא הודה הרי זה נחשב ממון.

ואומרת הגמרא שאם החכמים שסוברים שמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, היו סוברים כדעת רבי אליעזר ב"ר שמעון שדבר הגורם לממון דינו כממון, אף באופן של עדות ממון היו חייבים, כי אף שלא בטוח שהעדים יחייב ממון כי אולי הבעל דין יודה, מכל מקום העדות וודאי נחשבת דבר הגורם לממון.

ולכן אומרת הגמרא שהספק הוא אפילו אם חכמים סוברים שדבר הגורם לממון אינו נחשב כממון, והספק הוא האם למרות זאת לדעתם עדי קנס נחשבים עדי ממון, כי יכולים לחייבו ממון כל זמן שלא הודה, או שמא כיון שאם יודע יפטר מהממון אין זה נחשב עדי ממון.

ומנסה הגמרא להוכיח מהמשנה שלנו שעדי קנס נחשבים כעדות על ממון וחייבים על שבועת העדות, כי שנינו במשנה שאדם שאמר לעדים משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק, ונשבעו חייבים על שבועת העדות. והרי החיוב של חצי נזק בשור תם הוא קנס, ורואים שאף על קנס חייבים משום שבועת העדות.

ודוחה הגמרא ואומרת שאפשר לבאר את המשנה כדעת הסובר שחצי נזק חיובו הוא מדין ממון ולא קנס, ולכן חייבים על שבועת העדות.

ושואלת הגמרא שעדיין תהיה הוכחה מהמשנה לפחות לדעת הסובר שחצי נזק הוא קנס, ודוחה הגמרא שאף הוא יבאר את המשנה שמדובר בחצי נזק של חיוב ממון, דהיינו בחצי נזק של צרורות, כגון שבהמה בעטה בצרור והוא הזיק במקום אחר, שאז לדעת כולם חיוב החצי נזק בצרורות הוא ממון ולא קנס.

ומנסה הגמרא להוכיח מהמשך המשנה שאף על קנס חייבים שבועת העדות כי התבאר במשנה שעל עדות של תשלומי כפל העדים חייבים משום שבועת העדות, ותשלומי כפל זה קנס, ודוחה הגמרא שהרי בתשלומי כפל יש את החיוב על הקרן שהוא ממון גמור ולכן חייבים.

עוד מנסה הגמרא להוכיח מהמשך המשנה שאף על קנס חייבים שבועת העדות כי התבאר במשנה שעל עדות של תשלומי ארבע וחמשה העדים חייבים משום שבועת העדות, ותשלומי ד' וה' זה קנס, ודוחה הגמרא שהרי בתשלומי ד' וה' יש את החיוב על הקרן שהוא ממון גמור ולכן חייבים.

עוד מנסה הגמרא להוכיח מהמשנה שאף על קנס חייבים שבועת העדות כי התבאר במשנה שעל עדות שאנס איש פלוני או פתה את בתי, העדים חייבים משום שבועת העדות, אף שחיובו משום קנס, ודוחה הגמרא שיש שם גם את החיוב של הבושת ופגם שהוא ממון.

ושואלת הגמרא אם כך מה החידוש במשנה אם הכל חיוב ממון, ועונה הגמרא שברישא החידוש הוא שחצי נזק של צרורות הוא חיוב ממון, ובסיפא החידוש הוא שאדם שהבעיר גדישו של חברו ביום הכיפורים חייב ממון, אפילו שחייב גם כרת על מה שהבעיר אש ביום כיפור, ולא כדעת ר' נחוניא בן הקנה שאומרים קים ליה בדרכה מיניה אף בחיוב כרת, ולכן אדם שהבעיר אש ביום"כ פטור על הממון, כי הוא חייב כרת

עמוד ב'

מנסה הגמרא להוכיח מהמשנה לקמן שאף על קנס חייבים שבועת העדות כי התבאר במשנה שאדם שאמר לעדים משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שהוציא איש פלוני שם רע על בתי חייבים, ואם הודה מפי עצמו פטור. ורואים שעדות על מוציא שם רע שהוא קנס מחייבת בשבועת העדות.

ודוחה הגמרא שהמשנה שם סוברת כדעת ר' אלעזר בר' שמעון שסובר שאם הודה ואחר כך באו עדים חייב, ולכן לדעתו וודאי שקנס נחשב ממון ועדי קנס חייבים משום שבועת העדות, אבל אין ראייה מה הדין לדעת חכמים.

ושואלת הגמרא שהרי במשנה התבאר בסיפא שאם הנתבע הודה מעצמו הוא פטור, ורואים שהמשנה כדעת חכמים שאם הבעל דין הודה הוא פטור אפילו אם באו עדים, ומוכח שלדעת חכמים עדי קנס חייבים משום שבועת העדות.

ודוחה הגמרא שאין ראייה, כי אפשר לבאר שבאמת המשנה כדעת ר' אלעזר ב"ר שמעון וכוונת המשנה לומר שרק אם לא היו עדים כלל והודה מעצמו הוא פטור.

משנה. אדם שהשביע עדים שיודעים לו עדות ואמר להם משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו שאני כהן או שאני לוי או שאני בן גרושה או שאני בן חלוצה, או שאיש פלוני כהן או לוי או שאינו בן גרושה או שאינו בן חלוצה.

וכן אם השביע אותם שיעידו שאנס איש פלוני את בתו, או פתה את בתו או שחבל בי בני, או שחבל בי חברי או שהדליק גדישי בשבת ונשבעו לשקר הרי אלו פטורים.

גמרא. מדייקת הגמרא מהמשנה שרק אם הוא השביע את העדים שאיש פלוני כהן או שאיש פלוני לוי וכדומה העדים פטורים, אבל משמע שאם השביע אותם שיעידו שיש לפלוני מנה ביד פלוני חייבים, והרי במשנה לקמן התבאר שאינם חייבים אלא אם הושבעו מפי התובע עצמו, ולא מאדם אחר.

ותירץ שמואל שבמשנה מדובר באדם שבא אליהם עם הרשאת שליחות מהתובע, שאז במקרה של תביעת ממון הרי זה כאילו נשבעו לתובע עצמו.

ומקשה הגמרא שהרי אמרו בני נהרדעא שלא כותבים הרשאה לשליח בתביעת מטלטלין, אלא רק בתביעת קרקע, ועונה הגמרא שבאופן שהנתבע אינו כופר את תביעת התובע כן כותבים.

מביאה הגמרא ברייתא שנחלקו בה התנאים מהיכן לומדים שהחיוב בשבועת העדות הוא רק בעדות על ממון. לדעת רבי אליעזר לומדים זאת ממה שנאמר בפסוק לגבי שבועת ממון, "או ראה או ידע", ואומרים נאמרו גם לגבי שבועת הפקדון, "או בתשומת יד או בגזל או עשק", וכפי שבשבועת הפקדון מדובר על תביעת ממון כך גם בשבועת העדות חייב רק על שבועת ממון.

ושואלת הבריייתא מדוע לא לומדים מאומים שאמרו לגבי רוצח "או באיבה היכהו או השליך עליו בצדיה", שמדובר אף בשבועה שאינה שבועה של ממון. ועונה הבריייתא שלגבי רוצח אין שבועה, ולכן לומדים מאומים של פקדון שיש בו שבועה לשבועת העדות שאף בה יש שבועה.

ושואלת הברייטא שהרי בסוטה יש שבועה, שנאמר והשביע הכהן את האשה וגו', ואף בסוטה נאמרו אואים "או עבר עליו רוח קנאה וגו' או איש אשר תעבור עליו וגו'". ומדוע לא נלמד מסוטה שהכוונה בשבועת העדות גם לעדות בלי חיוב ממון,

ועונה הברייטא שבסוטה השבועה היא על ידי הכהן המשביע, ואילו בשבועת הפקדון לא צריך כהן, ולכן עדיף ללמוד משבועת הפקדון שאין בה כהן לשבועת העדות, ולא מסוטה שיש בה כהן המשביע, לשבועת העדות שאין בה כהן.

ודעת רבי עקיבא שלומדים ששבועת העדות היא רק על דבר שיש בו ממון מהפסוק "והיה כי יאשם לאחת מאלה" שמשמע ממנו שיש מאלה שהוא חייב על שבועת העדות, ויש מאלה שהוא פטור, ולכן אנו אומרים שבתביעת ממון חייב, ובעדות שאר איסורים פטור.

ור' יוסי הגלילי אומר שהמקור לזה ששבועת העדות שייכת רק בתביעת ממון הוא מהפסוק "והוא עד או ראה או ידע", שמשמע ממנו שמדובר בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה, ובדיעה בלא ראיה. ובעדות ממון שייך ראיה בלא ידיעה כגון שהתובע אומר לנתבע מנה מנתי לך בפני פלוני ופלוני, שאז העדים מעידים שאכן ראו שמנה לו מנה בפניהם. וכן בעדות ממון יש גם אופן של ידיעה בלא ראיה, כגון שהתובע אומר לנתבע שהודתה לי בפני פלוני ופלוני שאתה חייב לי מנה, שאז העדים מעידים שאכן הודה לו בפניהם אף שלא ראו את ההלוואה.

ורבי שמעון אומר שהמקור לזה ששבועת העדות שייכת רק בתביעת ממון הוא משבועת הפקדון, שכפי ששם מדובר בשבועה על ממון כך גם כאן.

והוסיף רבי שמעון שאף אפשר ללמוד זאת מקל וחומר שאם פקדון שהוא חמור יותר ואף נשים וקרובים ופסולים חייבים עליו וחייבים על כל שבועה ושבועה בין בפני בי"ד ובין שלא בפניהם, ולמרות זאת חייבים רק על תביעת ממון, וודאי שבשבועת העדות שהיא קלה יותר ואין בה את כל החומרות הללו אלא רק הכשרים לעדות חייבים עליה ורק אחת בפני בית דין, קל וחומר שהיא מדברת רק על תביעת ממון.

והוסיף רבי שמעון שאם נדחה ונאמר שכבר מצינו חומרא בשבועת העדות יותר משבועת הפקדון במה שחייב בה קרבן אף במזיד כשוגג ובמושבע מאחרים כנשבע מעצמו, עדיין יש דרך נוספת ללמוד משבועת הפקדון בגזירה שווה, שנאמר בשבועת העדות "נפש כי תחטא" ובשבועת הפקדון נאמר "נפש כי תחטא" ולומדים "תחטא" "תחטא" בגזירה שווה שכפי ששבועת הפקדון מדברת רק על תביעת ממון כך גם שבועת העדות.